

Zo richtten Kolthek en zijn kameraden in 1918 de SP op. Zij wilden proberen de libertair-socialistische krachten in Nederland te groeperen en zo de strijd aangaan met de in hun ogen autoritair-socialistische stromingen van SDAP en SDP-CPH. De SP behaalde tijdens de Kamerverkiezingen genoeg stemmen voor een zetel en Kolthek nam deze in. In de kamer werkte de SP samen met de communisten en christensocialisten in een Revolutionaire Kamerclub, maar erg van harte ging dat allemaal niet. De communisten hadden bijvoorbeeld heel andere opvattingen over het functioneren van de vakbeweging. Die zagen zij meer als een vehikel om de partijbelangen te dienen, dan als een op zichzelf belangrijke kracht binnen de arbeidersbeweging.

De beschrijving van de verhoudingen tussen SP, SDP/CPH en NAS is niet het interessantste deel van Blom's boek. Die geschiedenissen zijn namelijk elders al beschreven. Wat de studie van Blom uniek maakt, is zijn al genoemde aandacht voor het lokale. Enigszins in navolging van Dennis Bos' *Waarachtige Volksvrienden: de vroege socialistische beweging in Amsterdam, 1848-1908* (Amsterdam 2001) besteedt hij veel aandacht aan de SP 'op plaatselijk niveau'. In ruim 80 bladzijden komen de belangrijkste afdelingen en de meest spraakmakende activisten voor het voetlicht. Zoals Blom op p. 175 stelt: 'Het was dit gemêleerde milieu van vrijdenkers, geheelonthouders, antimilitaristen, activisten in de revolutionaire vakbeweging, in de kolonies en productieve associaties waaruit de partij haar stemmers, leden en sympathisanten rekruteerde. Niet zelden ging het hierbij om hele families en bleek het revolutionair-socialistische gedachtegoed ook verspreid te worden als gevolg van verhuizingen naar gebieden met betere vooruitzichten als het gaat om werk en huisvesting'.

Het boek van Ron Blom is kortom een welkome aanvulling op de vele bestaande geschiedenissen van linkse organisaties. De meerwaarde van zijn boek is in overeenkomst met de opvattingen die sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn gaan overheersen over de geschiedenis van de arbeidersbeweging. Volgens die opvattingen moet de geschiedschrijving niet alleen maar kijken naar de ontwikkeling op organisatieniveau of de levens van de grote mannen, maar vooral ook naar de levens en inbreng van de 'gewone' man en vrouw. Blom is er goed in geslaagd om een synthese te schrijven van een pure organisatiegeschiedenis en een geschiedenis van de levens en netwerken van de leden.

Een puntje van kritiek betreft de werkzaamheden van de uitgever. Iets meer aandacht voor de vormgeving had Eburon wel gesierd en het ergste is wat dit betreft het vrijwel onleesbare organisatieschema op pagina 308.

Sjaak van der Velden

*Wetenschappelijk Bureau van de SP, Rotterdam,
en Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam*

Remco van Diepen, *Polders als proeftuin. Experimenten met de gezondheidszorg in Flevoland 1940-1984* (Lelystad: Uitgeverij de Twaalfde Provincie / Nieuw Land Erfgoedcentrum, 2007) 168 p. ISBN 978-90-72380-91-3.

De auteur geeft met deze publicatie een structuralistische kijk op de ontwikkeling en de inrichting van de gezondheidszorg in de pioniersjaren – en later – in de Flevolandpolders. Het zwaartepunt van het boek ligt bij het gegeven dat de gezondheidszorg in de polders op een voor Nederland unieke en ongeziene manier werd georganiseerd, een

wijze die op het 'oude land' in ideale omstandigheden navolging zou krijgen. 'Polders als proeftuin' is dan ook niet uit de lucht gegrepen, aangezien het nieuwe opgespoten land uiteraard geen enkele voorgeschiedenis kende qua medische beroepsorganisatie en geneeskundige dienstverlening. Er ontstond dus zowel letterlijk als figuurlijk de ruimte om te experimenteren. Dit experiment werd in eerste instantie theoretisch uitgewerkt door de Amsterdamse artsen dr. Wassink en dr. Tuntler. Hun befaamde Plan bleek echter te idealistisch en beantwoorde dan ook niet aan de reële omstandigheden waarmee de pioniers in de Flevolandpolders rekening moesten houden.

Remco van Diepen bespreekt in een min of meer (parallele) chronologische volgorde de – vaak moeizame – oprichting van centrale gezondheidscentra in drie centrumlocaties waar de eerstelijnsgezondheidszorg werd samengebundeld en samenwerking tussen de medici, paramedici, overheid en bevolking gestimuleerd moest worden. In de nieuwe steden Dronten, Lelystad en Almere werden in de eerste plaats huisartsen het centrale aanspreekpunt, zij moesten overigens idealiter hun werktijd gelijkwaardig verdelen in een curatief deel, een preventieopdracht en wetenschappelijk (veld)onderzoek. Gaandeweg komen echter de zwakheden en pijnpunten van de nieuwe gecentraliseerde medische zorgen aan het licht, waarbij vooral de disputen tussen de artsen en de nationale, regionale en lokale beleidsmakers de goede praktijkwerking van de centra voor vele jaren belasten.

Het is zeker de verdienste van de auteur dat hij een duidelijke en verhelderende structuralistische publicatie heeft afgeleverd. De indeling van het boek in een ruim voorgeschiedenishoofdstuk, met aanvang aan het begin van de Tweede Wereldoorlog, schept een bredere context waarop het vervolg van de publicatie naadloos verder borduurt. Verder krijgen de relazen over de moeilijke uitbouw van de gezondheidscentra in de drie centrumplaatsen elk hun eigen hoofdstuk om af te ronden met een bondig maar samenvattend besluit. Ook vormelijk is het boek qua structuur en rechtlijnigheid een pareltje. Deze waarneming wordt overigens nog eens verstevigd vanwege de aanwezigheid van adequate foto's. Samengaand met een eenduidige lijst van afkortingen en een uitgebreid zaken- en personenregister, zorgt Remco van Diepen ervoor dat ook de niet-geïntroduceerde lezer en zelfs de niet-historicus of niet-medicus te allen tijde het bos door de bomen ziet.

Toch is het – zeker als historicus en niet-inwoner van Flevoland – een moeilijke opgave om het afgeleverde werk als eenduidig positief te ervaren. Zo ontbreekt het de auteur aan voldoende plaatsing van het unieke karakter van het plan in een bredere Nederlandse medisch-historische context. Enkel het eerste hoofdstuk voldoet hier enigszins aan de verwachtingen, met bijvoorbeeld de boeiende plaatsing van de positie van de eugenetica aan de vooravond van de bezetting. De schrijver had de publicaties van een auteur als *G.A. Lindeboom* beter ter harte kunnen nemen en deze medisch-historische context in zijn verdere relaas kunnen integreren. Als algemene opmerking kunnen we stellen dat het boek te veel parallele situaties opsomt en er te weinig *feedback* wordt gegeven naar de medisch-historische bredere maatschappelijke context. Dit is een gemiste kans, temeer omdat de auteur zijn rijk gestoffeerd en gevarieerd lokaal bronnenmateriaal en literatuur perfect had kunnen integreren met een ruimere dimensie, die de publicatie meer 'cachet' had gegeven, zodat deze de louter 'provinciale' uitstraling oversteeg. Nu is het boek voor de buitenstaander in de rest van Nederland en Vlaanderen een ver-van-mijn-bed-show.

De titel zet de lezer ook enigszins op het verkeerde been, daar men toch voornamelijk een relaas verwacht over de concrete werking van de medische zorg in het

verleden en het contact tussen de zorgverstrekkers en patiënten, terwijl men gaandeweg zich niet van de indruk kan ontdoen dat het louter om het politieke getouwtrek draait. Dit zorgt gaandeweg voor enigszins droge lectuur, terwijl de titel en de flaptekst toch andere verwachtingen wekken. Zo zou het geheel ongetwijfeld een stuk pittiger worden, als er ook interviews van ‘eerste’ patiënten en gezondheidswerkers over hun praktijk verwerkt zouden zijn. Dit aspect van *oral history* zou de auteur niet over het hoofd mogen hebben gezien. Het ontbreken van specifieke medische cases in de tekst zorgt ervoor dat het geheel nogal steriel en oppervlakkig overkomt.

Een globaal bondig oordeel over de publicatie van Remco van Diepen vormen is niet eenvoudig. Men moet zich hardop de vraag stellen welk doelpubliek hij wil aanspreken. Voor de Flevoland-inwoner die het allemaal van dichtbij meemaakte en ook de plaatselijke onderzoeker biedt het werk een grote meerwaarde. ‘Buitenstaanders’ vinden echter te weinig achtergronduiding en verklaringen terug in de publicatie om het ook voor hen tot een boeiend werkstuk te laten uitgroeien. Medisch-historici of mentaliteitshistorici komen dan weer tekort qua inhoudelijke benadering en de getrokken conclusies. Het boek bewijst dus zeker zijn dienst binnen de lokale en regionale geschiedschrijving, maar schiet tekort om van voldoende betekenis te zijn buiten de geografische *core-business*.

Vincent Van Roy
Universiteit Antwerpen

Martin Rheinheimer, *Der Kojenmann. Mensch und Natur im Wattenmeer 1860-1900*. Nordfriesische Quellen und Studien 7 (Neumünster: Wachholtz Verlag, 2007) 292 p. ISBN 978-3-529-02776-5.

‘Der Kojenman’ beschrijft het leven van de kooiker Cornelius Peters op het Waddeneilandje Amrum (Schleswig-Holstein) in de negentiende eeuw. Een kwart eeuw lang werkte hij daar in de eendenkooi. Dit is een geheel van bomen, water en vangpijpen, waarin wilde eenden gelokt en gevangen worden. Naast het kooien, dat alleen tijdens de vogeltrek in de nazomer en herfst veel beslag op zijn tijd legde, verrichtte hij tal van andere werkzaamheden: aalvisserij en konijnenvangst in de winter; scholvisserij en grondwerk in het voorjaar; oogstwerkzaamheden en maaien in de zomer en incidenteel dan nog strandjuten, zeehondenjacht, oestervisserij en bergingswerk aan voor de kust gestrande schepen (p. 217). De sterk seizoensafhankelijke arbeidscyclus wordt gedetailleerd beschreven, evenals de sobere inkomsten die hij aan een en ander ontleende. Hard werk leverde de kooiker niet meer op dan een karig bestaan.

Peters hield van 1867 tot 1891 dagelijks een nauwkeurig dagboek bij en dat maakte deze studie mogelijk. Een zo uitgebreid egodocument van iemand uit de onderste lagen van de bevolking lijkt mij bijzonder en maakt dit boek sowieso de moeite waard. Peters beschreef niet alleen gedetailleerd zijn werkzaamheden (tot en met ieder konijn en ieder ei dat hij mee naar huis bracht), maar ook het weer, zijn gezondheid, wanneer hij naar de kerk ging enzovoort. Dit levert fascinerende lectuur op. Zo werkte het seizoensritme door in alle facetten van het leven. Peters’ kerkbezoek viel in september en oktober volledig stil omdat hij zich in het vangstseizoen letterlijk geen dag vrij kon maken van de intensieve werkzaamheden in de eendenkooi. In december en januari had hij dan weer weinig werk, zodat hij bijna dagelijks visite ontving of zelf ergens